

חרבות בדול

נייר עמדה לקיחת זרע מחללים

יור"ל בע"ה ע"י

תורת המדינה (ע"ר) 580669935

שכונת בית אורות, הר הזיתים, ירושלים

שבט ה'תשפ"ד

75 למדינת ישראל

© כל הזכויות שמורות

לתגובות: torathamedina@gmail.com

נכתב ע"י הרב רועי זאגא והרב בועז

מלט בהנחיית הרב יעקב יקיר

נייר עמדה

לקיחת זרע מחללים

5 **מבוא**

6 **1. לקדושים אשר בארץ המה**

- 1.1 המת אסור בהנאה כהקדש
- 1.2 איזה חלקים במת אסורים בהנאה
- 1.3 מתי שעת ההנאה בהזרעה מלאכותית
- 1.4 הנאה שלא כדרכה במת
- 1.5 ניוול המת
- 1.6 סיכום היחס הנכון למתים

12 **2. הפריה לאחר המוות והנזק למשפחתיות בישראל**

- 2.1 הפריה לאחר המוות - סוגיית מפתח בעניין מבנה המשפחה
- 2.2 יתמות מתוכננת
- 2.3 טובת האלמנה
- 2.4 הפריה לפנויה - ביטול המשפחה בישראל
- 2.5 מה עומד מאחורי המאבק על הפריה לאחר המוות

19 **3. הפריה לאחר המוות או יבום**

- 3.1 ההבדלים בין ייבום לבין הפריה לאחר המוות
- 3.2 האם הולד מתייחס אחר אביו בהפריה לאחר המוות
- 3.3 טעם היבום על פי הזוהר וההשלכה לחללי צה"ל

27 **סיכום**

- נבחן סוגיה זו בשלושה היבטים.
1. ההיבט הראשון הוא היחס אל המת, התורה מדמה את המת לקודשים, ועל כן אסור ליהנות ממנו ולנוולו, ויש להתייחס אליו בחרדת קודש.
 2. ההיבט השני הוא מבנה המשפחה. מבנה המשפחה הטוב על פי התורה הוא איש ואשה וילדים, מצב בו אין אב חי משה לאשה והילדים תואר של אלמנה ויתומים שהיחס אליהם הוא כזקוקים לחסד ועזרה מפאת חסרונם. נבחן גם את ההשפעות של לקיחת הזרע על מבנה המשפחה בישראל.
 3. ההיבט השלישי הוא ההשוואה למצוות הייבום, הדומה והשונה בין הפריה לאחר המוות ובין יבום.

מאז תחילת מלחמת חרבות ברזל אנו עדים להתרחבותה של תופעה חדשה - לקיחת זרע לאחר המוות מחיילים שנפלו במלחמה. לצערנו, חיילים רבים נהרגו במלחמה, והם מטופלים על ידי הרבנות הצבאית בעיקר בבסיס 'שורה'. במקביל, אכ"א פונה למשפחות החללים ושואל האם ברצונם לקחת זרע מבן המשפחה שנהרג ולשמר אותו. במקרה בו תשובת המשפחה חיובית, חיילי הרבנות הצבאית מקבלים הוראה שיש לשלוח את החלל לבית חולים לצורך לקיחת זרע. לקיחת הזרע נעשית על ידי חיתוך של אחד האשכים והקפאתו¹.

במקביל, בוועדת הבריאות של הכנסת מתקדם הליך חקיקה של הצעת חוק 'שימוש בזרע של נפטר לשם הולדה', הבאה להסדיר את לקיחת הזרע מהנפטר ואת השימוש בו להולדה.

תופעה זו מעוררת סימני שאלה רבים, האם על פי התורה מותר לקחת זרע מנפטר? האם זה נכון וראוי לקחת זרע מחלל צה"ל שלא הותיר אחריו ילדים, על מנת שאולי יולד ילד מזרעו? לאיזו אישה יגיע הזרע הנלקח מהחללים? האם זה חיובי ליזום הולדת ילד שיגדל ללא אב חי?

1. כך נמסר לנו ממכון פועה.

1. לקדושים אשר בארץ המה

1.1 המת אסור בהנאה כהקדש

כמעילה⁴. יחס זה יכול להסביר גם את איסור ניוול המת⁵, יש להתייחס לגופת המת בחרדת קודש ולא לזלזל בה, ובוודאי שלא לנוול אותה.

גדולי הדורות הקודמים דנו באיסור ההנאה מן המת ובאיסור ניוול המת בשלוש סוגיות המקבילות לסוגייתנו. האחת היא ניתוח גופת מת לצורך לימודי רפואה, השנייה היא לקיחת אברים מהמת לצורך השתלתם בחולה מסוכן, והשלישית היא לקיחת קרניות מהמת לצורך השתלתן בעיוור. בפרקים הקרובים נסקור את הסברות שנידונו על ידי גדולי ישראל בסוגיות אלו, את המסקנות ההלכתיות ואת ההשלכות שלהן לשאלת לקיחת הזרע מן המת.

הגמרא² מלמדת כי המת אסור בהנאה. 'אתיא שם שם מעגלה ערופה, כתיב הכא (במדבר כ, א) ותמת שם מרים, וכתיב התם (דברים כא, ד) וערפו שם את העגלה בנחל, מה להלן אסור בהנאה אף כאן נמי אסור בהנאה, והתם מנלן אמרי דבי רבי ינאי כפרה כתיב בה כקדשים'. כלומר, המת נלמד בגזירה שוה מעגלה ערופה שיש בה מעילה כקודשים. איסור זה הוא מדאורייתא³ והוא המלמד על האיסור המפורסם של יין נסך כמבואר שם בגמרא.

המקור לאיסור ההנאה מן המת נותן לנו הסתכלות חדשה על המתים, כל אדם שמת נחשב כקודשים, כשייך לגבוה, ועל כן ההנאה מן המת נחשבת

2. עבודה זרה כט ע"ב.

3. כך דעת רוב הראשונים והפוסקים, ראה מקורותיהם ביביע אומר חלק ג, יו"ד סימן כ (תשובה של הגרב"צ אבא שאול).

4. ההשוואה בין המת לקדשים היא כל כך חזקה עד שעל פי התוספות (זבחים עא ע"ב ד"ה ובטריפה) כשם שעור הקודשים מותר כך גם עור המת מותר מדאורייתא. אמנם להלכה עור המת אסור גם הוא.

5. חולין יא ע"ב, ב"ב קנד ע"א, ערכין ז ע"א.

1.2 איזה חלקים במת אסורים בהנאה

אלא הגדר הוא שמה שמשנתנה לאחר המיתה נחשב כגוף המת ואסור בהנאה, ומה שלא משנתנה כמו השיער והשיניים, שנוי במחלוקת לעיל.

הזרע מושפע מהמוות ועל כן לכו"ע נחשב כגוף המת, ובפרט שהמציאות היא שלוקחים חתיכה מהאשך שהוא ודאי וודאי גופו של המת.

הר"ן¹⁴ הזכיר דעה שרק מה שמטמא טומאת מת אסור בהנאה ועל פי זה ניתן לומר שפחות מכזית מותר¹⁵, אולם הר"ן דוחה דעה זו שאם כן איך נחלקו לגבי שיער אם אסור בהנאה, הרי שיער אינו מטמא. ובפשטות שיעור הנאה מן המת הוא בשוה פרוטה כדין מעילה שממנה נלמד איסורו¹⁶.

הגמרא⁶ דנה באשה שאמרה לפני מותה 'תנו שערי לבתי', האם השיער שלה מותר בהנאה. ישנה מחלוקת ראשונים כיצד להבין את דברי הגמרא. לפי רש"י⁷ והרמב"ם ישנה מחלוקת בגמרא האם שיער המת אסור בהנאה, והרמב"ם⁸ אף פסק להיתר. ולפי הרמב"ן⁹, הרשב"א¹⁰, והטור¹¹, פירוש הגמרא הוא שלכל השיטות שיער המת אסור בהנאה. השולחן ערוך¹² פסק ששיער המת אסור בהנאה, ואילו הש"ך בנקודות הכסף התיר את השיער.

הרב צבי פסח פרנק¹³, רבה של ירושלים בקום המדינה, דן בשאלה מה טעמים של המתירים את השיער. רש"י כתב שטעם המתירים הוא שהשיער לא משנתנה מחמת המיתה, והרמב"ם כתב שהשיער אינו גופו של המת. לכאורה יש כאן מחלוקת, אך הרב פרנק הביא את רבנו גרשום שכתב את שני הטעמים יחד - השיער אינו כגופו לפי שאינו משנתנה מחמת המיתה. מכאן הסיק הרב פרנק שאין כאן מחלוקת,

6. ערכין ז ע"ב.

7. שם.

8. הל' אבל יד, כא.

9. תורת האדם עמ' צז.

10. שו"ת הרשב"א חלק א של.

11. יו"ד שמת.

12. יו"ד שמת, ב.

13. הר צבי יו"ד רעו.

14. חידושי הר"ן חולין קז ע"א ד"ה שמא.

15. על אף שחצי שיעור אסור מן התורה, בגוונא של חצי שיעור שלא חזי לאיצטרוכפי כגון קרניות יש טברה שמוותר.

16. כיום שמוכרים זרע בבנק הזרע הוא בודאי שוה פרוטה.

1.3 מתי שעת ההנאה בהזרעה מלאכותית

מעכשיו ואסור'. וכן הרב פרנק כתב 'הנחת הקרום על העין שהוא מכשיר לו שיהיה מן הרואים זה גופא הנאה היא לו כמו מוסיף היתר בתערובות כדי שיתבטל האיסור, שלדעת החו"ד הוספה בתערובות זה גופו הנאה לו מה שמכשיר לו ליהנות, אף על פי שעדיין לא נהנה כלום'.

נבוא כעת להקיש מדבריהם להזרעה מלאכותית מזרעו של המת, ודאי שלפי הגרש"ז אוירבך והרב פרנק עצם ההתעסקות בלקיחת הזרע, בהזרעה ונתינת הזרע ברחם האשה יש בהם משום הנאה שהרי יובילו להריון וללידה²². אך גם לדברי הרב אונטרמן יתכן לומר שהשתלת קרנית שונה מהזרעה מלאכותית, שכן הקרנית לאחר שנקלטה בגוף החדש נעשית חלק מהחי וחזרה לתחיה, וכשחוזרת ראייתו של המושלת הוא נהנה מדבר חי. אולם הזרע גם לאחר שנקלט ברחם אינו נחשב ליצור חי עד שיעברו ארבעים יום²³ ועל כן לא פקע ממנו איסור ההנאה עד אז, ומסתבר לומר שכבר בהתחלת ההריון נחשב הנאה שנתעברה מזרע המת.

הרב אונטרמן¹⁷ חידש סברה להתיר השתלת קרניות על אף שאין בדבר פיקוח נפש. לדעתו ההנאה מהקרנית היא לאחר שהקרנית נקלטה בגוף החדש והחזירה לחולה את ראייתו, ובשלב זה היא כבר חזרה לתחיה ופסקה להיות מת, ולכן מותרת בהנאה. הגרש"ז אוירבך¹⁸ והרב צבי פסח פרנק¹⁹ הוכיחו שניהם מדברי ה'חיות דעת'²⁰²¹, שכבר בשעת ההשתלה עוברים על איסור ההנאה. ה'חיות דעת' התייחס לסתירה בדברי השולחן ערוך: לגבי פתילות ושמנים שנשארו מנר חנוכה אסר השו"ע לבטלם בידיים, ואילו באיסורי אכילה דרבנן התיר השו"ע לבטלם בידיים. תירץ ה'חיות דעת', שיש לחלק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה, איסורי אכילה מדרבנן מותר לבטל בשישים, ואילו איסורי הנאה אסור לבטל מכיוון שעצם הביטול נחשב הנאה שבכך מתרבה ההיתר. מכאן הסיק הגרש"ז אוירבך שההנאה מתחילה עוד לפני שהקרנית נקלטה על ידי הגוף החדש: 'הא גופא שמתעסק במת לעשותו מחובר לחי כדי ליהנות ממנו אח"כ ה"ז חשיב הנאה

17. שבט מיהודה עמ' שיד.

18. מנחת שלמה תניינא צז.

19. הר צבי יורה דעה רעז.

20. יורה דעה צט, ביאורים אות ח.

21. הגרש"ז לא ציין לחוות דעת, אלא כתב 'מה שהסכימו גדולי האחרונים [ואין אני כורעם כי רבים הם]'.
22. שבהם ודאי יש הנאה שהרי יש נשים שמשלמות לבנק הזרע על מנת להרות, ואם הן משלמות על כך ודאי שזו הנאה לידם.

23. רמב"ם הל' תרומות ח,ג.

1.4 הנאה שלא כדרכה במת

לעומת זאת, ר' עקיבא איגר³¹ פסק כי הנאה שלא כדרכה אסורה במת על פי תשובת 'גינת ורדים'.

הרב משה פיינשטיין³² והגרש"ז אוירבך³³ וכן הרב בן ציון אבא שאול³⁴ פסקו כי להלכה 'הנאה שלא כדרכה' אסורה במת³⁵.

ה'ציץ אליעזר'³⁶ סובר כי השתלת איברים נחשבת הנאה כדרכה, שכן מי שקיבל את ההשתלה עושה באיבר את אותו שימוש שגם המת עשה באיבר זה בחייו.

יש לחקור מה הטעם של מי שהבין שהשתלה נחשבת 'הנאה שלא כדרכה'. האם הטעם הוא שאף על פי שזה היה השימוש אליו נועד איבר זה מחיים, לאחר מיתה כבר אין זו דרך ההנאה באיבר זה, או שמא הטעם הוא שהנאה זו מיוחדת בטבע רק לבעל האיבר

הרב חיים דוד הלוי²⁴ ביסס את ההיתר להשתיל איבר מהמת בחי על הסברה שההנאה שנאסרה ממת היא דוקא כדרך שרגילים ליהנות, ואילו השתלת איברים נחשבת 'הנאה שלא כדרכה'²⁵. סברת 'הנאה שלא כדרכה' נזכרה ברדב"ז²⁶ ובמשנה למלך²⁷ לגבי רפואה שנהגה בזמנם לאכול בשר מומיה לרפואה²⁸. הגמרא בפסחים²⁹ אומרת כי היתר זה נאמר רק באיסורים בהם נאמר לשון אכילה, ואילו במת לא נאמרה לשון אכילה, אם כן מה יסוד ההיתר? התוספות³⁰ חדשו כי בהקדש מותרת הנאה שלא כדרכה כיון שמעילה נלמדת בגזירה שוה מתרומה שבה נאמר אכילה. מכאן הסיק המשנה למלך כי גם במת שנלמד מעגלה ערופה ומקודשים מותרת הנאה שלא כדרכה.

24. אסיא ד, עמ' 258, בהרצאה לרופאים.

25. יצוין כי בתחילת ההרצאה הדגיש הרב כי דבריו הם להלכה ולא למעשה.

26. שו"ת הרדב"ז חלק ג, תתקעט.

27. הל' יסודי התורה ה, ח והל' אבל יד, כא (בהל' אבל הוא בתחילה כותב להפך ולבסוף מזכיר את דבריו בהל' יסודי התורה להיתר).

28. כיוון שבשר המומיה השתנה לחלוטין על ידי החומרים בהם חנטו אותו, אכילתו נחשבת הנאה שלא כדרכה.

29. כד ע"ב.

30. פסחים כה ע"א.

31. בהגהות לשולחן ערוך יו"ד שמע, א.

32. אגרות משה א, רכט.

33. מנחת שלמה תניינא צו.

34. תשובה שנדפסה ביבי"א חלק ג, יו"ד כ.

35. הרב עובדיה יוסף ביבי"א שם כא, הכריע כי מצד 'הנאה שלא כדרכה' הדבר מותר, אלא שהוא אוסר מצד ניוול המת.

36. חלק יג, צא.

ידי רגלו, 'הנאה שלא כדרכה' פירושה הוא שימוש בדבר לצורך אחר מהצורך הרגיל).

לסיכום, על פי הציץ אליעזר ודאי שהזרעה מלאכותית היא הנאה כדרכה, על פי הרב חיים דוד הלוי יש להסתפק אם הזרעה מלאכותית בזרע המת נחשבת כדרכה או שלא כדרכה, ואילו לפי הגרש"ז אורבך, הרב משה פיינשטיין והגר"צ אבא שאול גם הנאה שלא כדרכה אסורה במת.

עצמו ואילו לגבי אחרים אין זו ההנאה הטבעית באיבר.

הנפקא מינה היא לגבי זרע מן המת, האם הפריה בזרע המת נחשבת הנאה שלא כדרכה כיון שלאחר מיתה הזרע כבר לא מיועד להפריה, או שמא נחשבת זו הנאה כדרכה שכן הנאת הזרע גם לאחרים היא הפריה. (העובדה שההזרעה נעשית בדרך מלאכותית ולא על ידי ביאה אין בכוחה לשוות להנאה שם של 'שלא כדרכה' אלא של 'שינוי', כמו אדם המושח עורות בחלב המת על

1.5 ניוול המת

לעומת זאת, במקרה בו המת עצמו צוה לנתחו לאחר מותו התיר הבנין ציון, ואילו החת"ס וכן הרב קוק⁴¹ אסרו זאת מטעם שניווול המת הוא בזיון לא רק לעצמו אלא גם לה' שכן 'קללת אלהים תלוי' וכדברי הרמב"ן על פסוק זה, 'וחלק גבוה מי יתיר'⁴².

הרב עובדיה יוסף⁴³ דן בשאלת הניווול ביחס ללקיחת קרניות מן המת, והוא מסיק שלצורך גדול כזה של החזרת מאור עיני אדם ניתן לדחות את איסור הניווול, אלא שהוא חושש פן יעשו זאת באופן תדיר, ולא רק באופן שלא ניתן כלל להשיג קרניות מגוי, ועל

סוגיית ניוול המת נידונה על ידי הפוסקים הן ביחס לניתוח המתים לצורך לימודי רפואה והן ביחס ללקיחת קרניות לצורך השתלה בחי. בעניין ניתוחי מתים לצורך לימוד, ה'נודע ביהודה'³⁷ והחת"ס³⁸ התירו זאת רק כאשר יש חולה מסוכן לפנינו החולה באותה המחלה, ואם ינתחו את המת יוכלו לדעת כיצד לרפא את החי. מצב זה, של 'חולה לפנינו' נחשב כפיקוח נפש הדוחה את איסור הניווול. גם במקרה כזה אסר ה'בנין ציון'³⁹ מטעם שאסור להציל עצמו בממון חברו⁴⁰.

37. נודע ביהודה מהדורה תניינא חלק יו"ד, רי.

38. שו"ת חתם סופר יורה דעה, שלו.

39. שו"ת בנין ציון קע, קעא.

40. אף שלפי פסק השו"ע מותר להציל עצמו אלא שצריך לשלם על כך, כאן לא ניתן לשלם על כך שכן מדובר בבזיון למת שלא ניתן להשיב.

41. דעת כהן סימן קצט.

42. לשון הרב קוק שם.

43. יבי"א חלק ג, יו"ד כג.

כן התיר רק כשהמת ציוה מחיים, וגם זאת רק בשעת הדחק גדול כשלא ניתן להשיג קרניות מגוי.

בתוך דבריו הרב עובדיה קובל על המצב הקשה הנוהג כיום בו ניוול המת נעשה היתר, ונצטט מעט מדבריו: 'ומה מאד צר לנו ויחרד לבנו על השערוריות הנעשות בבתי החולים בארץ בניתוחי המתים וביתורם, ופשתה המספחת בבתי הספר לרפואה שעושים בגופות המתים כחומר ביד היוצר, וכל זה לרגלי התכחשותם לכל קדשי ישראל, והתפרקותם מהדת והאמונה בהשארת הנפש, ובאין מוסר יפרע עם. כי לא די האסון אשר פקד את משפחת המת, הם מוסיפים בהתעללותם בגויית המת שבר על יגון...! עוד מוסיף שם הרב

עובדיה שבמקרה שהמת כהן ואיבר פנימי נלקח על ידי הרופאים ולא הובא לקבורה יחד עם הנפטר, אסור לקרוביו הכוהנים להיטמא לו⁴⁴.

בענין סוגיית ניוול המת, ישנו הבדל גדול בין המצב הנוהג כיום בו לוקחים חלק מהאשך לבין שאיבת זרע על ידי מזרק. שכן הרב משה פיינשטיין⁴⁵ כתב כי לקיחת נוזלים מן המת על ידי מזרק לא נחשבת ניוול. גם מצד חיוב הקבורה ישנה בעייתיות בלקיחת האשך עצמו שכן מסתבר שלא קוברים את האשך לאחר ההפריה. ובמקרה של כהן יהיה אסור לקרוביו הכהנים לעמוד באותו אהל יחד עם הנפטר ובטח שלא להשתתף בקבורה.

1.6 סיכום היחס הנכון למתים

רבים מגדולי ישראל התירו ניתוחי מתים למיניהם רק במצב של פיקוח נפש, שכן היחס הנכון למתים הוא כאל הקדש, יחס של חרדת קודש אשר איננו מאפשר ביזוי המת או שימוש והנאה ממנו. על אחת כמה וכמה

הדבר נכון כשמדובר בחללי צה"ל שמתו על קידוש ה' ונקראים בפי כל 'קדושים'. המצב כיום בו חותכים אשך מרבים מהחללים הקדושים הוא חילול קדושתם וכבודם, וכן השימוש בו אסור על פי רבים מגדולי ישראל⁴⁶.

44. כמבואר ביו"ד סוף סימן שעג.

45. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קנא: "אבל נראה לע"ד דאם לא יחתכו האברים ולא יפתחו צוארו ובטנו, רק רוצים לתחוב נידעל/מחט/ להוציא ממנו איזה לחלוחית להודע מזה איזו דברים הנוגעים להמחלה שזה אין להחשיב לניוול שהרי דבר כזה מצוי טובא בזמננו שעושים כן גם לחיים ויש להתיר בפשיטות, וכן להוציא מעט דם לבדוק וכדומה ע"י נידעל אינו ניוול ויש להתיר. ואף שלא מצאתי זה בפירוש נראה זה לע"ד ברור".

46. לאור כל זה יש לתמוה על מה שציטט הרב הלפרין מדברים ששמע בעל פה מהגרז"ן גולדברג (אסיה סה-סו אלול תשנ"ט עמ' 47): "שאלה: האם מותר לשאוב זרע מכיס האשכים של גבר מת על מנת להפרות את אישתו ולהשאיר לו זכר בעולם? תשובה: ללא הסכמה של הנפטר, כמובן שהדבר אסור. אך אם קיימת הסכמה מפורשת או אפילו אומדן ברור שזה רצונו, אז אין בכך איסור. נציין, שעל פי ההלכה צריך סיבה כדי לאסור, וללא סיבה כזו המצב הטבעי הוא היתר. לעניין זה נוגעת גם העובדה שהתורה

2. הפריה לאחר המוות והנזק למשפחתיות בישראל

2.1 הפריה לאחר המוות - סוגיית מפתח בעניין מבנה המשפחה

סוגיית ההפריה לאחר המוות משפיעה במישרין ובעקיפין גם על מבנה המשפחה. ההשפעה המיידית היא על האלמנה או הפנויה שמופרות מזרעו של המת ועל היתום שגדל ללא אב, אך ישנה גם השפעה עקיפה על כל תרבות המשפחתיות בישראל. ניתן היה לחשוב שמדובר בהשפעה זניחה, אך כשרואים את ההשקעה והמאמצים⁴⁷ שמשקיעים ארגונים דוגמת ארגון 'משפחה חדשה'⁴⁸ בקידום ההפריה לאחר המוות, ניתן להבין כי יש לסוגיה זו פוטנציאל גדול להשפיע על מבנה המשפחה בישראל.

המבנה הבריא של משפחה על פי התורה הוא אב ואם וילדים. אחת הקללות הנזכרות בתורה היא 'היו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים'⁴⁹, שכן

החשיבה מאוד את הרצון האנושי להשארת שם וזכר בעולם, כפי שניתן ללמוד מפרשת ייבום".

במיוחד תמוה המשפט 'נציין, שעל פי ההלכה צריך סיבה כדי לאסור, וללא סיבה כזו המצב הטבעי הוא היתר'. האם לקיחת זרע מהמת ושימוש בו הוא מעשה ש'אין סיבה לאוסרו'?! הרי יש כאן סוגיות גדולות של איסור הנאה מן המת ואף אם יכריע להיתר לשון כזו איננה שייכת.

הרב יגאל שפרן (תחומין כ' 'אבהות לאחר מיתה') כתב כי שלח לגרז"ן את מאמרו האוסר את לקיחת הזרע מהמתים והשימוש בו, בבקשה לשמוע את דעתו. הגרז"ן שלח לו מכתב תשובה בו הסתייג מההיתר שפורסם בשמו.

גם מדברים ששמענו בעל פה מהרב בורשטיין נראה כי נפלה טעות בציטוט שציטט הרב הלפרין בשם הרב גולדברג. הרב בורשטיין סיפר כי שאל רבים מגדולי ישראל לגבי לקיחת זרע לאחר מיתה וכן לגבי שימוש לאחר מיתה בזרע שנלקח מחיים. לגבי לקיחה לאחר מיתה כולם אסרו ואילו לגבי שימוש בזרע שנלקח מחיים ענה לו הגרז"ן גולדברג כי הדבר מותר שכן אין מקור לאוסרו.

מתוך כל הדברים נראה כי גם לשאלתו של הרב הלפרין התכוון הגרז"ן לענות לגבי שימוש לאחר מיתה בזרע שנלקח מחיים ששם אכן אין מקור מפורש האוסר.

לאחר הכל יש להדגיש כי גם לגירסתו של הרב הלפרין הגרז"ן דיבר על שאיבה ולא על חיתוך אשך, על אשתו של הנפטר ולא על פנויה, ובהסכמת הנפטר ולא בחזקה מסתמא שכל אדם רוצה בכך, כמו שמתיימרים לטעון בהצעת החוק.

47. ראה להלן 2.5 'מה עומד מאחורי המאבק על הפריה לאחר המוות'.

48. ארגון שמטרתו היא בין היתר לקדם את הצורות הלא רגילות של משפחה, כמו זכר-זכר, נקבה-נקבה ועוד.

49. שמות כב, כג.

האלמנה והיתום הם 'תשושי כח'⁵⁰, 'דמעתם מצויה ונפשם שפלה'⁵¹. הקב"ה יכול היה לברוא את העולם ללא צורך בזכר ונקבה להביא חיים לעולם, אבל לא עשה כן, אלא הצריך את כל חלקי הבריאה להביא חיים דווקא על ידי התקשרות זוגית. על ידי יחסים של נתינה וקבלה. הקב"ה

2.2 יתמות מתוכננת

ההלכתי 'רבן גמליאל ובית דינו אביהם של יתומים'⁵⁶ כלומר על בית הדין מוטל לדאוג ליתומים כיון שאין להם אב שידאג להם.

נפילת מיטב בנינו במלחמה או בפגיעים מביאה ליתומים רבים בקרבנו. המדינה ככלל, ומשרד הביטחון בפרט, משקיעים מאמצים רבים בליווי האלמנות ובגידול היתומים בגלל אותם קשיים ידועים. האם יהיה זה נכון לפעול בצורה יזומה להביא לעולם עוד 'יתומים מלידה' לאותם שנפלו במלחמות ישראל?! מסלול הייבום היהודי מאפשר לנפטר ללא בנים, המשכיות בעולם בתוך מסגרת ביתית טובה ובריאה. ואילו הבאת ילד בצורה המדוברת יוצרת נתוני פתיחה

יתמות איננה דבר פשוט. ילד הגדל ללא אב, יקשה עליו לגדול בצורה טובה ובריאה, לעומת ילד שאינו יתום. ישנו בתורה ציווי מיוחד בקשר לאלמנה וליתום 'כל אלמנה ויתום לא תענון'⁵². מדוע נתיחד ציווי לעינוי האלמנה והיתום מלבד האיסור הכללי של הונאת דברים? כתב על כך רש"י⁵³ 'הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם'. הרמב"ן⁵⁴ לעומתו הדגיש את מצבם הנפשי הרעוע 'וטעם כל אלמנה, אפילו עשירה בעלת נכסים כי דמעתה מצויה ונפשה שפלה'⁵⁵. למדנו מכאן שיתום ואלמנה נתונים במצב קשה הן מצד מצבם הנפשי והן מצד חולשתם הגורמת לכך שעינויים הוא דבר מצוי. חולשה זו באה לידי ביטוי גם בכלל

50. רש"י שם, כא.

51. רמב"ן שם.

52. שמות כב, כג.

53. שם.

54. שם.

55. נראה שדברים אלה נכונים גם לגבי היתום, שכן נכללו בציווי אחד.

56. גיטין לז ע"א.

הספיק לקיים מצווה יקרה וחשובה זו
אנו שמחים שיהיה לו המשך בעולם,
למרות קשיי היתמות. על זה אנו נאמר,
מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו.
אולם לאחר מות האדם כשהוא פטור
ממצוות, והוא מהרוגי מלכות שזכו
להגיע למקום עליון ביותר בגן עדן,
האם במצב כזה נכון מצידנו ליזום עוד
יתומים, להביא לעולם יתומים מלידה?
המנהלים את המאבק בעד ההפריה
לאחר המוות, בוחרים לעצום את
עיניהם ולא לראות בקשיי היתומים,
אלא לטעון שאין שום בעיה בלהיות
יתום וזה נורמלי ובריא לחלוטין
בימינו.⁵⁷

גרועים לחיי ילד זה, ולמה לעשות לו
את העוול הזה?
אולם, מאידך, אם ניקח לדוגמא
מקרה של חייל נשוי-טרי שנפל בקרב.
אם ייודע להוריו שכלתם האלמנה
כבר נכנסה להריון וצפוי להיוולד להם
נכד מבנם האהוב, בוודאי שהם ישמחו
מאוד למרות שיהיה זה יתום מלידה,
וכמו שצינו גידולו לא יהיה דבר פשוט
כלל ועיקר. לכאורה א"כ, בשורת
ההמשכיות גוברת על קשיי היתמות?
אלא שיש לחלק בין יתמות מתוכננת
ליתמות מלידה, ויש לחלק בין 'מצווה
ועושה' לאינו מצווה ואחרים עושים.
כאשר נודע לנו שהנפטר עוד בימי
חיי כשהיה מצווה על מצות פרו ורבו

2.3 טובת האלמנה

מזרעו של בעלה המת ואילו ההורים
של המת רצו בכך⁵⁸. גם כאשר האלמנה
מסכימה להפריה לעיתים הדבר נובע
מחוסר רצון שאשה זרה תלד בן מזרעו
של בעלה⁵⁹. שומה עלינו לראות את
טובתה מול עינינו. למרות שלא כל
המקרים זהים ולא דומה מקרה של
אלמנה צעירה בת עשרים לאלמנה
בת שלושים עם ארבעה ילדים, אנו
כן יכולים לומר אמירה כוללנית -
טובתה של האלמנה (וגם של ילדיה
היתומים אם ישנם כאלה) להמשיך
את החיים קדימה, להתחתן ולבנות

במקרה של חייל נשוי הדיון על
הפריה לאחר המוות נוגע לאלמנתו.
כמובן שהאלמנה בתקופה הראשונה
עוברת תהליך קשה של פרידה מבעלה
האהוב, של התנחמות והשלמה עם
המצב. ייתכן שבמצב המורכב בו
היא נמצאת מיד עם היוודע מותו של
אהובה היא תחשוב ותרצה להביא
לעולם עוד ילד מבעלה המנוח, או
שהיא לא תחשוב כך אבל לא יהיה לה
נעים מהורי בעלה ולכן היא תסכים
להרות מבעלה לאחר מותו. היו מקרים
בעבר בהם האלמנה לא רצתה להרות

<https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000897362> .57

.58 לדוגמא בג"ץ בע"מ 7141/15.

.59 אתר הכנסת 'ויכוח סוער בוועדת הבריאות בין אלמנות להורים שכולים מי יכריע על זרע
הנפטר 7.2.24'.

בית חדש. הנה חז"ל נתנו שלושה חודשי המתנה שאותם ככל מקרה היא צריכה להמתין⁶⁰, (ובדרך כלל ממתנה אף יותר מכך מסיבות מובנות). אם האלמנה תקבל הזרעה מלאכותית מזרעו של בעלה המת, הרי שאותה אלמנה תאלץ להמתין תקופה ארוכה מאוד עד שתוכל להתחתן מחדש - תשעה חודשים של ההריון ועוד שנתיים של ההנקה לכל הפחות⁶¹. בנוסף לזה יש חשש שגברים פחות יישושו להתחתן עם אלמנה אם לתינוק לא שלהם. הבאת ילד לעולם בדרך זו בעצם דוחה ומעכבת את המשך החיים שלה בצורה משמעותית מאוד. היא גם שמה את האלמנה בעמדה קשה מול

משפחת בעלה המנוח, להם יש את השיקול שלהם והרצון שלהם להמשך הזרע ואפשר כמובן להבין אותם לגמרי, אבל אנו צריכים להיות אביהם של יתומים ואלמנות, לראות את טובתם, ולדאוג להם לבית איתן שיתן להם יציבות, פרנסה, אהבה ובריאות נפשית. הארגון המקדם את ההפריה לאחר המוות - 'משפחה חדשה', מקדם גם משפחות חד הוריות⁶². מתוך דבריו ניתן להסיק, שלדידו אין בעיה מהותית בלהישאר אלמנה בודדת, ניתן להחליף את ההגדרה מ'אלמנה' ל'משפחה חד הורית' ולהמשיך להתנהל.

2.4 הפריה לפנויה - ביטול המשפחה בישראל

במקרה שהחלל רווק, או נשוי שאלמנתו אינה מעוניינת בהפריה לאחר המוות, המועמדות להפריה מזרעו של המת הן פנויות⁶³. הזרעה מלאכותית לפנויות נאסרה על ידי גדולי ישראל⁶⁴ מכמה טעמים, אך לא כולם שייכים גם למקרה דידן⁶⁵. אנו נתמקד כאן בכמה טעמים שרלוונטיים לסוגיה של הפריה לאחר המוות מזרעו של חללי צה"ל. טעם אחד שנאמר על ידי הגרש"ז אורבך⁶⁶ הוא משום 'הסר ממך עקשות פה ולזות שפתיים הרחק ממך'. הגמרא⁶⁷ למדה מפסוק זה כי

60. אבן העזר יג, א.

61. שם, יא.

62. <https://www.newfamily.org.il/about>

63. גדולי ישראל אסרו לנשואה לקבל הזרעה מלאכותית מזרעו של זר, ראה אנציקלופדיה הלכתית רפואית, חלק ב עמ' 566.

64. ראה לדוגמא: חוברת אטיא פז-פח תש"ע עמ' 103-116.

65. שכן המקרה הרגיל של הפריה מלאכותית לפנויה הוא מבנק הזרע שבו לא ידוע מי האב וכן לעיתים האב הוא גוי, אך במקרה דידן הבעיות הנוגעות לפרטים אלה לא שייכות.

66. הובאו דבריו בנשמת אברהם ח"ד חאבה"ע סי' א סק"ג.

67. יבמות כד ע"ב וכן כתובות כב ע"ב.

ואומרות שנבעלו באונס. מכאן למד הרב יעזר אריאל שיש לאסור הפריה מלאכותית לפנויה שכן אם נתיר זאת תהיינה פרוצות ששוב לא תחושונה להרות לזנות בטענה שהרו מהפריה מלאכותית.

טעם נוסף לאיסור הפריה לפנויה הוא חשש לעז על הילד. הגמרא⁷² אומרת כי גט ישן פסול לגרש בו. גט ישן הוא גט שנכתב שלא בסמיכות למועד הגירושין והזוג התייחד בין זמן הכתיבה לגירושין. טעם הפסול הוא 'שמא יאמרו גיטה קודם לבנה' כלומר שמא תתעבר בין זמן הכתיבה לגירושין ויאמרו שהילד נולד לאחר הגירושין בזנות. אף על פי שהאשה יכולה להביא עדים שהתגרשה בפועל מאוחר יותר חששו חכמים לחשד זה. הגרז"ן גולברג⁷³ וכן הרב יעזר אריאל דימו דין זה להפריה לפנויה שגם בה יכול לצאת לעז על הילד שבא מביאת זנות⁷⁴.

אסור להינשא במקרים בהם הנישואין עלולים לעורר חשד של זנות וכדומה⁶⁸. הגרש"ז אורבך למד מכאן כי אסור לפנויה להרות בהזרעה מלאכותית שכן הדבר עלול לעורר חשד שהיא הרה לזנונים.

הגרי"א הנקין⁶⁹ הוסיף וחידש כי בהפריה מלאכותית לאשה (מלבד הפריה מזרע בעלה) קרוב הדבר שיש איסור של 'לא תהיה קדשה מבנות ישראל' אף על פי שהדבר נעשה בלא ביאה.

הרב יעזר אריאל⁷⁰ הוסיף טעם לאסור הפריה לפנויה מכיוון נוסף. הגמרא⁷¹ אומרת שנגזרה גזרה שכל בתולה הנישאת תבעל להגמון תחילה, והיו צנועות שמסרו נפשן למיתה על כך. חכמים לא דרשו בציבור שבעילת אונס אינה אוסרת את האשה על אף שבכך היו מצילים את הצנועות, שכן ישנן פרוצות שהיו משתמשות בפסק זה כדי להיבעל לרצון להגמון

68. המקרים המופיעים בגמרא הם א. אדם שיצא עליו קול שזינה עם גויה או שפחה, ולאחר מכן אותה אשה נתגיירה או השתחררה, אסור לו להתחתן איתה כי נישואיו יחזקו את לעז הזנות. ב. עד אחד העיד כי בעלה של אשה מת ובכך הותרה האשה להנשא, לאחר מכן בא עד נוסף שהעיד שבעלה חי. מדינת עדותו לא מבטלת את העדות הראשונה שהחשיבה רבנן כשנים אך מטעם 'הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך' אסרו עליה חכמים להינשא. ג. שליח שהביא גט ממדינת הים ואמר 'בפני נכתב ובפני נחתם' לא יכול לשאת את האשה שנתגרשה על פיו. ד. עד שהעיד כי בעלה של אשה מת אסור לשאת את האשה משום 'לזות שפתיים'. ה. חכם שאסר את האשה בנדר על בעלה אסור לשאת אותה משום 'לזות שפתיים'.

69. כתבי הגרי"א הנקין ח"ב תשובות איברא סי' עג.

70. חוברת אסיא כז-כח תש"ע עמ' 103-116

71. כתובות ג ע"ב.

72. גיטין עט ע"ב.

73. הובאו דבריו על ידי הרב יעזר אריאל שם. יש להעיר שלשונו היתה שהפריה לפנויה אינה ראויה מחמת טעם זה, ולא איסור מוחלט.

74. הרב ד"ר מרדכי הלפרין טען כנגד טעם זה (הובאו דבריו שם) שאמנם מחמתו חכמים אסרו גט

סברה נוספת לכך שראוי למנוע את התפשטות ההפריה המלאכותית לפנויות היא שמירת גדר מצות הנישואין. התורה צותה כי כל קשר זוגי יעשה על ידי קידושין ונישואין⁷⁵, ואף שכיום בקרב אלה שאינם שומרים תורה ומצוות נפרצה מצוה זו ביותר, עדיין רווח הדבר שגם זוגות כאלה מחליטים להתחתן כהלכה בשעה שהם רוצים ללדת ילדים, שכן לידת ילדים וגידולם נתפסים כמציאות השייכת לזוג נשוי ולא לרווקות/רווקים. אם תפרוץ התופעה של רווקות שהרו מזרע חללי צה"ל וזוכות גם לכבוד והערכה בעבור זה, הרי שהדבר עלול לערער את התפיסה כי על מנת ללדת ילדים יש להתחתן, ולכרסם במוטיבציה של הציבור שאינו שומר תורה ומצוות להתחתן⁷⁶.

2.5 מה עומד מאחורי המאבק על הפריה לאחר המוות

כדי להבין את ההשלכות של ההפריה לאחר המוות עלינו לראות מי הגוף המקדם זאת בעשרים שנה האחרונות ומהן מטרותיו. ובכן, הרוח החיה מאחורי יוזמת שימוש בזרע נפטרים ב-20 השנים האחרונות היא עו"ד אירית רוזנבלום מנכ"לית ארגון 'משפחה חדשה'. כפי שמופיע באתר של 'משפחה חדשה', היא זו שניסחה את הצעת החוק הקודמת בנושא זה, שהונחה על שולחן הכנסת ב-2017 על ידי ח"כ רויטל סויד. באתר

העמותה⁷⁷ נכתב עוד כי במהלך השנים ניהלה העמותה, עשרות דיונים משפטיים כדי להביא להפריה לאחר המוות, וכן הקימה את 'בנק הצוואות הביולוגיות' כלומר, צוואות של אנשים המורישים את זרעם וכדו' לאחרים לאחר מותם.

האם אכן המטרה של ארגון משפחה חדשה היא דאגה לחללי צה"ל ולהמשכיות שלהם?

תחת הכותרת 'אודות' באתר של משפחה חדשה מופיע כי מטרת הארגון

ישן, אך כדי לאסור מחמתו דברים נוספים יש צורך בגזירה חדשה או בסמכות של מרא דאתרא לבני מקומו. הריני להשיב שבסוגיות הנוגעות למציאות שהתחדשה בימינו ולא היתה בימי חז"ל רואים אנו כי גדולי ישראל דימו מילתא למילתא על פי טעמם של דברים כדי להכריע מהי עמדת התורה בסוגיות אלה (ואף אם התמוך ההלכתי של איסור זה לא יהיה כשל איסור דרבנן שפורש בגמרא, מכל מקום כך ראוי לפסוק), ואין הדבר דומה למציאות שנהגה בימי חז"ל והם לא ראו לנכון לאוסרה, ורק הפרצה באותו דבר התגלעה בדור מן הדורות שאז הדבר נאסר רק בהוראת שעה למיגדר מילתא על ידי מרא דאתרא. יש להוסיף שולוא נהג כך אזי תקפא התורה ולא תוכל לתת מענה למציאויות המתחדשות בכל דור ודור.

75. רמב"ם הל' אישות פ"א הל' א, ד.

76. סברה זו הובאה בקיצור רב בדברי הגר"א הנקין תשובות איברא סימן עג וז"ל 'ותתרבה מניעת הנישואין'.

77. <https://www.newfamily.org.il>

היא להביא להכרה ציבורית וחוקית בכל צורות המשפחה שאינן רגילות (כמו זכר-זכר, נקבה-נקבה וכדו'). אחת ממטרות הארגון היא קידום חקיקה המכירה בכל צורות המשפחה וכן במשפחה החד הורית כמשפחה לכל דבר. כלומר, מטרת העל של הארגון היא נרמול הצורות החריגות של משפחה מכל הסוגים, משפחות זכר-זכר, נקבה-נקבה, משפחות חד הוריות, זוגיות ללא חתונה ועוד. על רקע זה, מובן כי העיסוק הרחב שלהם בשימוש בזרע נפטרים אינו נובע, לכאורה, מדאגה להמשכיות ובטח שלא מדאגה להמשכיות לחללי צה"ל, אלא מרצון לנרמל את המשפחה החד הורית. לתת במה דרכה יוכלו לא רק לאפשר לאשה הרוצה 'ילדים ללא זוגיות' את הדבר, אלא אף לזכות אותה בהערכה ציבורית על כך ש'הסכימה' לתת המשכיות לחייל הגיבור שמסר נפשו להצלת עם ישראל.

נראה כי יש בהפריה לאחר המוות אף בכדי לסייע גם למשפחות הלהט"ב, במיוחד כשמדובר בנשים, שכן אחת הבעיות העומדות בפני משפחות הלהט"ב היא כיצד ניתן ללדת ילדים ללא איש ואשה, ובנק הזרע אינו נחשב כמקור המוצלח ביותר לזרע. הפריה

לאחר המוות נותנת פתרון מוערך עבור משפחות הלהט"ב למקור לילדים שאף יזכה אותם בהערכה על תרומתם להמשכיות חללי צה"ל.

ח"כ רויטל סויד שהגישה את הצעת החוק לשימוש בזרע חללי צה"ל ב-2017 אמרה בריאיון ל'השומרים': 'התמקדתי בחיילים, כי הבנתי שאני מייצרת כאן תרבות חדשה שלא קל לעכל, היה לי חשוב להצליח ולו עם חלק מהאנשים שזקוקים לפתרון, מתוך הנחה, שכמו בכרטיס אדי, זה יעלה את המודעות בהמשך. חיילי צה"ל והמשפחות השכולות הן קונצנזוס, הציבור אומר שמי ששלח את הבן שלו להילחם למען המדינה, זכאי להמשכיות כחלק מהפיצוי וההתמודדות עם האובדן, ולכן קל להתחיל מהם. רציתי שבאותו שלב בתהליך החיול, שבו כל חייל כותב מי היו רשמים שלו ומה יעשו בחפצים שלו, יהיה גם טופס שמתייחס לזרע שלו'.

פרופ' צבי טריגר, מומחה לדיני משפחה מהפקולטה למשפטים במכללה למנהל מסביר: 'נוצרת פה המשפחה האלטרנטיבית האולטימטיבית, אם המשפחות הלהט"ביות כפרו בצורך בזכר ונקבה. הולדה אחר המוות כופרת בצורך בהורים חיים'.

3. הפריה לאחר המוות או יבום

3.1 ההבדלים בין ייבום לבין הפריה לאחר המוות

המצדדים בלקיחת הזרע מהחללים, טוענים כי מצוות יבום שכתורה, בה אלמנת הנפטר מתחתנת עם אחיו על מנת שהילד שיוולד יהווה 'שם' לנפטר, מלמדת כי 'יש מקום לרצון האנושי להשארת זכר בעולם'. על כן הם ממליצים לקחת זרע מהחללים, על מנת שתימצא אישה שתסכים ללדת

ממנו ולהשאיר המשך לנופלים. אולם, ישנם הבדלים רבים בין מצוות יבום ובין הפריה לאחר המוות, הבדלים אשר לא מאפשרים ללמוד ממצוות ייבום כי גם בהפריה לאחר המוות ה' חפץ (מלבד הבעיות שנזכרו בנייר העמדה לעיל). נסקור כאן את ההבדלים בין מצוות יבום לבין הפריה לאחר המוות:

א. טובת הילד

במצוות ייבום, הילד שנולד הוא ילד ביולוגי לכל דבר של היבם והיבמה. יש לו זוג הורים חיים ולרוב גם אחים, הוא ילד הגדל במשפחה רגילה לכל דבר בלי שמץ יתמות. הקשר של הילד הזה לנפטר לא מעיב כהוא זה על הקשר של הילד לאביו הביולוגי, וכן להיפך קשר

ב. טובת האלמנה

בייבום האלמנה מתחתנת ובונה חיי משפחה חדשים שמוציאים אותה מאלמנותה ובדידותה. בחתונה זו ישנו יתרון אפילו על מצב בו האלמנה מתחתנת עם אדם אחר שאינו קשור לבעלה המנוח. שכן בחתונה זו האלמנה נשארת בתוך המשפחה ומתחתנת עם אדם השותף לאבל על פטירת בעלה הקודם, דבר המקל את המעבר מחיי הנישואין הקודמים ומזכר בעלה המנוח, לחיי הנישואין החדשים. גם

למשפחת הנפטר הדבר מיטיב. במקום להרגיש שחוץ מלאבד את בנם שמת הם אבדו ממשפחתם גם את אשתו, היא נשארת איתם. דוגמה לדבר זה ניתן לראות במשפחות בהם נפטרה האישה, והאלמן מתחתן עם אחותה, דבר שמקל על ההתאוששות של כולם.

בהפריה לאחר המוות לעומת זאת, האלמנה נשארת בודדה, והילד אף מקשה עליה למצוא חתן חדש ולפתוח חיים חדשים ומאושרים.

78. אא"כ אמו תלד כמה ילדים מזרע המת שיהיו גם הם יתומים, אך אז עוד יותר יקשה עליה להתחתן שוב.

ג. המשך גנטי או המשך לנשמה ולדרך

בייבום הילד שנולד אינו המשך גנטי של הנפטר, אלא של אחיו והאלמנה. הקמת השם שהילד נותן לנפטר הינה המשך לנשמתו⁷⁹ וכנראה גם לדרכו הרוחנית של הנפטר⁸⁰, שכן הוא בן לאנשים הקרובים ביותר לנפטר, שבוודאי יגדלו אותו לאור אהובם שמת, אך אינו מתייחס לנפטר גנטי.

ד. הכוונה הטובה והקדושה שבין ההורים מקדשת את הילד

ישנה משמעות גדולה לכוונה של ההורים בעת החיבור היוצר את הולד. כוונה טובה מקדשת את הילד ומביאה נשמה קדושה לעולם⁸², ואילו כוונה שאינה טובה מזיקה לילד⁸³. בשעה שאיש ואשה זכו ובחיבור ביניהם שוכנת השכינה⁸⁴, הנשמה שתבוא תהיה קדושה וטובה. בייבום ישנו סיכוי טוב כי החיבור יעשה בכוונה טובה ותשרה בו השכינה, וכי נשמת הילד שיוולד תקבל גם היא קדושה מכך. בהפריה לאחר המוות לעומת זאת אין כל כוונה, שכן האיש

79. ראה להלן 3.3 'טעם היבום על פי הזוהר וההשלכה לחללי צה"ל'.
80. יש להניח שהאח יגדל את הבן ברוח אחיו המת.
81. אם לא יתרחש שינוי תרבותי, אזי הפניות הרוצות הזרעה מלאכותית על פי רוב אינן דתיות ולרוב אין לא מסורתיות, גם לטביות הן קהל שעשוי לקפוז על הזרעה מלאכותית.
82. אגרת הקודש פרק חמישי, רקנאטי כי תצא ד"ה 'כי יקח איש אשה'.
83. הגמרא בנדרים כ ע"ב אומרת כי ישנן תשע סיטואציות של חיבור בכוונה שאינה טובה המביא ללידת ילד שיהיה מ'המורדים והפושעים ב'.
84. סוטה יז ע"א.
85. הרב שטרנבוך תשובות ונהגות ו,רמד. וכן הרב דב ליאור במכתב שכתב לשאלתנו על סוגיה זו.
86. חלק ה, אבה"ע, י.

ומלבד שאין כאן אפילו ריח של מצוה אלא שגדול עונו מנשוא ועונו ישא בזה ובבא רחמנא ליצלן'.

הרי שישנם הבדלים גדולים בין מצוות יבום ובין הפריה לאחר המוות, ולא ניתן לומר כי מצוות יבום מלמדת כי גם הפריה לאחר המוות היא רצויה. אם ישנו רצון חזק להמשכיות לנפטר, ראוי לאפשר לזוג הרוצה בכך לקיים

מצוות יבום כמצוותה ולא לפנות לדרך של הפריה לאחר המוות. בארצות ספרד נהגו לקיים מצוות יבום ורק בארץ הנהיגה הרבנות הראשית מנהג האשכנזים שלא לייבם⁸⁷. אך אם הנהגה זו גורמת לכך שיחתכו אשך מהמת ויפרו בו את אלמנתו (או אשה זרה) על כל הבעיות הכרוכות בכך, כפי שצוין בנייר עמדה זה, ודאי שהיבום עדיף.

3.2 האם הולד מתייחס אחר אביו בהפריה לאחר המוות

חי, הולד מיוחס לבעל הזרע המוגדר כאביו.

הב"ח ביו"ד⁸⁹ הביא הגהת סמ"ק בשם רבינו פרץ: "אשה נדה יכולה לשכב אסדיני בעלה ונזהרות מסדינים ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדותה משכבת זרע של בעלה ויהא הולד בן הנדה והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר משכבת זרע של אחר כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמשכבת זרע של איש אחר קפדינן אהבחנה גזירה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות". הב"ש בריש אה"ע⁹⁰ למד מדבריו, שהנולד מזרע אדם חי גם כשלא היתה ביאה הוי בנו לכל דבר. הח"מ שם⁹¹ הסתפק במי שנתעברה באמבטי האם מיקרי בנו של בעל הזרע

חכמי התורה דנו ביחוסו של הנולד מהזרעה מלאכותית. הדיון מתחלק לשניים, החלק הראשון הוא כשהזרעה המלאכותית נעשתה בחיי בעל הזרע, והחלק השני שיותר נוגע לענייננו הוא כשהזרעה נעשתה לאחר מותו. השאלה אם הולד מתייחס אחרי בעל הזרע נוגעת הן לעניין פטור מייבום של האלמנה, הן לעניין ירושה, והן לעניין איסור הולד בקרובות אביו.

דיון זה תחילתו במי שנתעברה באמבטי. בשו"ת התשב"ץ⁸⁸ כתב: "ואם נאמין לספרי' חיצוני' מצ"י בספר בן סירא כי אמו נתעבר' מש"ז של ירמיה באמבטי וסירא בגימ' ירמיהו ובזה הוכשרה הבת לבוא בקהל ולירש בנכסי אביה וליאסר בקרובי אביה". למדנו מדבריו כי מי שנתעברה באמבטי, דהיינו שלא בביאה, מזרע של אדם

87. יש לציין כי הרב עובדיה קיים יבום גם בארץ לזוג שרצה בכך.

88. חלק ג סימן רסג.

89. סי' קצה.

90. סי' א ס"ק י.

91. סי' א ס"ק ח.

והאם קיים בולד שנוצר מצוות פרו ורבו.
הוי בנו של אביו לעניין ירושה, אך אינו בנו לעניין יבום.

אמנם הברכי יוסף והט"ז⁹² דחו את הראיה מהגהת הסמ"ק. לדבריהם, משמע מדבריו, שאם נתעברה משכבת זרע בלא ביאה יש לחוש לזרע האב לחומרא, ולכן יהיה אסור בקרובות אביו, אך לא למדנו שהוא בנו לכל דבר, לירושה ולפטור אשתו מייבום, וכן שקיים בזה מצוות פרו⁹³.
עד כאן עסקנו בנתעברה בלא ביאה בחיי בעל הזרע. אך במקרה דנן אנו עוסקים בהזרעה מלאכותית לאחר שבעל הזרע נפטר. מה יהיה הדין בכה"ג?

הנודע ביהודה בתשובותיו⁹⁴ חידש שולד שנקלט הריונו לאחר מיתת אביו, אינו פוטר מייבום למרות שהביאה עצמה הייתה מחיים. לדעתו, ולד זה ואף שהנוב"י בעצמו כתב על דבריו שהוא דבר חדש שלא נמצא בפוסקים, ואיך נעשה מעשה להמציא חומרא חדשה ולומר שאם בא על אשתו שעה אחת לפני מותו שתתחייב אח"כ לחלוץ מספק אף אם נתעברה וילדה בן, מ"מ

92. בריש אה"ע.

93. שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק ד:

"[ב] מאידך על ראית הב"ש והמ"מ מהגהת סמ"ק מעיר הברכי יוסף באה"ע שם לדחותה ביחוד וכותב וז"ל: ותו דאך אמנם נימא דבנידון זה הוא דאמר גזירה שמא ישא אחותו, עדיין צריכין אנו למודעי' מאי פסקא דקיים פו"ר כיון דלא כיוון משום אקרובי ולא קרב זה אל אשה כלל והוא יגע לריק באמבטי עכ"ל. ובעצם נראה שגם הט"ז באה"ע שם סק"ח נתכוין לכלול בדבריו גם הערה זאת, שכותב ואין זה ראיה דשמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן בפרט במידי דתלי בקום ועשה והיא נתעברה מעצמה דאינו יוצא בזה ע"ש, הרי דכלל הט"ז בדבריו לסתור בשתים, ראשית משום דשמא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן, ושנית, כעין הערתו של הברכ"י, מפני שמצוה זאת תלי בקום ועשה ובכאן היא נתעברה מעצמה".

94. מהדורא קמא - אבן העזר סימן טט: "ואמרתי בלבי הן אמת שבתורה כתיב ומת אחד מהם ובן אין לו מ"מ אם הניח אשתו מעוברת מקרי יש לו אף שעדיין לא נולד אם נולד אח"כ מקרי למפרע יש לו בן אבל אם בשעת מותו לא היתה אפילו מעוברת בודאי אם היה באותה שעה אצל הנביא ואומר שאינה מעוברת היתה מותרת באותה שעה ליבם ולא הוה אסרינן אותה מטעם הריון שתקבל אח"כ אי לאו איסורא דרבנן שאסרו תוך ג'. וא"כ אני אומר אשה שלא קלטה הזרע קודם מיתת בעלה אף שקלטה אחר מותו ובנו הוא לכל דבר מ"מ לענין יבום כבר קרינן בה ובן אין לו בשעת מיתה ובת יבום היא וא"כ שפיר היבמה מתיבמת אחר מיתת בעלה ג' חדשים דממנ"פ אם נקלט הזרע קודם מותו כבר הוכר עוברת ואם לא נקלט קודם מותו אף שנקלט אחר מותו שפיר מתיבמת".

בנידון דידן, כשמת, עדיין לא נזרע הזרע לגוף האשה, ומחוסר מעשה גרע טפי מהנדון של הנוב"י שכבר נזרע הזרע בגוף האשה והקליטה ממילא באה ואינה מחוסר מעשה.

אולם עצם דברי הנוב"י תמוהים. דהא מכיון שהוא בנו לכל דבר, א"כ הבן הוא זה שיורש נכסיו, ולא האח, והרי בגמרא יבמות [י"ז ע"ב וכ"ד ע"א] אמרינן דיבום בנחלה תלה רחמנא, דיקום על שם אחיו, ומכיון דבכה"ג הבן יורש ואחיו אינו קם לנחלה על שם אחיו, א"כ אינו זוקק ליבום והוי אשת אח שלא במקום מצוה.

ודבר זה קיים גם בנידון דידן. שהרי לענין ירושה גם בנ"ד נקרא בנו אף שבשעת מיתה עדיין לא נזרע, שדין ירושה לא תלוי דוקא בשעת מיתה ויכול שפיר לחול שם יורש גם זמן רב לאחר מיתת המוריש... [ולמעשה הדבר צריך תלמוד, ואין לפוטרה בלא חליצה]. למדנו מדבריו שמיקרי בנו לעניין ירושה ולא הכריע לגבי ייבום.

הרב שלמה זלמן אוירבך⁹⁵, נקט כי בהזרעה לאחר מיתה מזרע שהוצא מחיים אין הוא בנו לעניין יבום למרות שהוי בנו לכל דבר: "ומ"מ נראה במי שהוציא את זרעו לתוך כלי ומת בלא בנים לפני שהכניסו את הזרע לתוך רחם האשה, דאע"ג שנתעברה אח"כ וילדה

ולד של קיימא אפי"ה חייבת ביבום, משום דאף שהולד מתיחס אחריו והוא בנו לכל דבר, מ"מ כיון דבשעה שמת בעלה עדיין מחוסר מעשה של הכנסת הזרע לגופה מיד כבר חל עלי" חובת יבום, ואף שלענין ירושה שפיר נקרא יורש, היינו מפני שדין ירושה לא תלוי דוקא בשעת מיתה ויכול שפיר לחול עליו שם יורש גם זמן רב לאחר מיתת המוריש, כמו למ"ד שאין זכיה לעובר אפי' בירושה דממילא, דאפי"ה שפיר חייל עליו שם יורש גם לאחר מיתת האב כמבואר בר"פ מי שמת משא"כ ביבום".

הרב שאול ישראל⁹⁶ סובר כי ולד הנולד מהזרעה מלאכותית לאחר מיתת בעל הזרע אינו מיוחס כלל אל בעל הזרע לכל דיני התורה: "אכן כל זה הוא בשזרע נמצא במעי האם ועומד להקלט, מבלי כל צורך בפעולה נוספת. ולא כן הדבר בזרע שנמצא בשעת מות הבעל מחוץ לגוף האשה במצב של קפאון, שרק באופן מלאכותי ע"י פעולות הנדרשות להוציאו ממצב זה ולזווגו עם הביצית שבמעי האשה (אם שזו אשתו לשעבר ואם זו אשה אחרת) שמבלי פעולה זו לעולם לא יוולד, בזה הדין "ובן אין לו" נשאר לעולם, ואין לו מאז שום ייחוס אל המת...⁹⁷ וממילא ברור שולד שנולד

95. נעם א', בעריכת הרב כשר, עמ' קנה. מנחת שלמה תנינא (ב-ג) סי' קכד.

96. חוות בנימין ח"ג סי' קז, אבהות בהזרעה שלא כדרכה, אות יב.

97. ונימוקו עמו: "דאי אפשר לומר, שבכה"ג ייחשב כבן המת, ויפקע אז ממנה דין יבום, דכאן הרי יש לדרוש בכיוון הפוך את הדרשה דגמרא ד"דרכי נועם", דאין זה דרכי נועם מאחד שבשעת מות הבעל לא ה"י לו בן, ולא ה"י עומד להיות לו בן (אם לא ייעשה מעשה, בנ"ל) שממילא חל

האשה בזרעו הוא היורש ולא מוציאים ממנו מה שכבר זכה. וכן אם נתייבמה אמו לפני שנתעברה ואח"כ נתעברה מזרעו של בעלה ראשון מותרת ליבם. ואם תפול ירושה שזכה בה המת לאחר שכבר נתעברה האשה בזרעו הוא העובר כשילד יזכה בירושתו".

לסיכום, על אף שבהזרעה מלאכותית מחיים ישנה מחלוקת אם הולד נחשב כבנו של בעל הזרע לכל דבר או רק לחומרה, כשההזרעה המלאכותית נעשית לאחר המוות רבו הדעות שאין הולד מתייחס אחר בעל הזרע לענין פטור ממצות יבום, ועל פי הרב ישראלי הוא אף לא מתייחס אחריו כלל.

מזרע מוקפא אחרי מות בעל הזרע, אין לו שום יחס קרבה למשפחת האיש שממנו בא הזרע המוקפא. והיורשים כדין ירשו, ואין הולד יכול לתבוע חלקו בירושה. זהו מה שנראה לנו נכון וברור. והשי"ת יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות".

הרב אברהם יצחק כלאב⁹⁸ חלק על הרב ישראלי. לדעתו הולד הוא בנו לכל דבר, אך אינו בנו למפרע: "לדעת הרה"ג ש ישראלי זצ"ל זרע של אדם שמת פוקע ממנו יחוסו של האב. ולענ"ד לא נראה כך, אלא הולד שנולד מזרע זה הוא בנו לכל דבר, אך אינו יורש את אביו למפרע. ומי שירש בשעת מיתתו של האב לפני שנתעברה

3.3 טעם היבום על פי הזוהר וההשלכה לחללי צה"ל

אולם התבוננות בטעם מצוות הייבום על פי דברי הזוהר מלמדת כי למצוות ייבום ישנו טעם אחר לחלוטין, וכי דווקא החיילים שמתו במלחמה אינם זקוקים לנסיונות אלו להשאיר מהם זרע.

הזוהר⁹⁹ מסביר כי אדם שהתגרש ולא הותיר אחריו ילדים, אינו יכול לרשת את מקומו בעולם העליון ועל כן הוא צריך לחזור ולרדת לעולם הזה

המצדדים בלקיחת הזרע מחללי צה"ל, טוענים כי מצוות ייבום שבתורה מלמדת כי 'יש מקום לרצון האנושי להשארת זכר בעולם', ועל כן הם ממליצים לקחת זרע מהחללים, על מנת שתימצא אישה שתסכים ללדת ממנו ולהשאיר המשך לנפטרים. הם מוסיפים ואומרים כי לחיילים שמתו למען עם ישראל במלחמה מגיע כי ישאר מהם זרע ממשוך.

עליו דין יבום, כשעברו על האשה צ' יום של הבחנה, אם איתא שאם אח"כ יעשה מעשה בזרע המוקפא, ויוכנס למעי אשה ויתפתח לולד, דאז יבקע למפרע זיקת היבום והיה הבנים ממזרים, והאשה תצא מהיבם, כדין מיובמת בטעות. הרי ודאי דקורין בזה "דרכיה דרכי נועם" ואין זה דרכי נועם להוציא מהיבם ולעשות בניה ממזרים".

98. שורת הדין יג, עמ' רא, 'למי שייכת ביצית מופרת'.

99. חלק א' קפו ע"ב, פרשת וישב.

על מנת לתקן את העובדה שלא עסק בפריה ורביה:

'ההוא דמית בלא בנין, כד נפיק מהאי עלמא, ההוא בר נש לא עאל בפרגודא, ולא נטיל חולק בההוא עלמא, ונשמתי לא אתכלילת באתר דכל נשמתי אתכלילו, ואתגזר דיוקניה מתמן, הה"ד (ויקרא כב ג) ונכרתה הנפש ההיא מלפני, הואיל וכדין הוא, ברא ליה קב"ה פריק דיפרוק ליה מידא דמחבלין, ודא אחוי דקריב ליה, שנאמר (דברים כה ה) כי ישבו אחים יחדיו וגו', וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אותה וגו', בגין דנשמתי לא עאלת קמיה קב"ה, אלא היא קיימא לבר, בגין דלא זכה לאנהרא בהאי עלמא בההוא גופא. מאן דלא זכה בהאי אתר, יהך לאתר אחרא ויזכי ביה...¹⁰⁰.

וכן כתב האר"י הקדוש בשער הגלגולים¹⁰¹ שהנפטר בלא בנין חוזרת נשמתו לרדת לעולם בילד שיוולד מהיבום: 'מי שבא בסוד היבום, הוא לסבת שמת בלא בנין, והרי הוא כאילו לא הצליח כלל ועיקר, וכאילו לא היה בעולם, וגוף הראשון הוי כלא היה, כנזכר בפרשת וישב, ולכן צריך שהנפש ההיא שהיתה בגוף הראשון בכל

חלקיה, חוזרת להתגלגל לגמרי עתה מחדש לצורך עצמה, וגוף השני זה הוא גופו העיקרי, וכשנתקן בו ויפטר מן העה"ז, הנה בעת תחית המתים לא תשוב הנפש כי אם בו'.

בהמשך להסבר זה מוסיף הזוהר לשאול¹⁰², האם אדם צדיק שהשתדל בפריה ורביה אלא שלא עלתה בידו, מקבל חלקו לעולם הבא, או שגם הוא צריך לחזור ולהיוולד:

'רבי חייא בעא, האי דאיהו זכאה שלימא, ואשתדל באורייתא יומי ולילי, וכל עובדוי לשמא דקב"ה, ולא זכה לבנין בהאי עלמא, כגון דאשתדל בהו ולא זכה, או דהוו ליה ומיתו, מה אינון לעלמא דאתי, א"ל רבי יוסי, עובדוי וההיא אורייתא קא מגינן עליה לההוא עלמא, אמר רבי יצחק, עלייהו ועל אינון זכאי קשוט, (כגון רבי יוחנן דהוו ליה בנין ומיתו, וכגון רבי חזקיה דאיהו עקר), עלייהו כתיב (ישעיה נו ד) כי כה אמר יהו"ה לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, ובחרו באשר חפצתי, ומחזיקים בבריתי, מה כתיב בתריה, ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות, שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, בגין דאלין אית

100. תרגום ללשון הקודש: 'אותו שמת בלי בנין, כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא, ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב בתורה ונכרתה הנפש ההיא מלפני. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר כי ישבו אחים יחדו וגו' וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אותה וגו' משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא. מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו...'

101. הקדמה ג.

102. חלק א' קפז ע"ב.

החייילים שנפלו במלחמה, הם מהרוגי מלכות עליהם אמרה הגמרא¹⁰⁴ 'אין אדם יכול לעמוד במחיצתן', כלומר הם מקבלים מקום מאד נשגב בעולם העליון. נשמותיהם אינן צריכות לחזור לעולם הזה על מנת לתקן, ולכן אין ללמוד ממצוות יבום לעניינם.

נראה שהמטרה הרחוקה יותר העומדת מאחורי הצעת חוק זה איננה דאגה כנה ועמוקה להמשכיות לאותם חיילים שנהרגו על קידוש ה', אלא יצירת "בנק זרע" איכותי של אבות ידועים, כדי לאפשר לפנויות לאגף את בנק הזרע הקיים, וללדת ילד שהוא לא "שתוקי". כך ניתן, מצד אחד, להתגבר על הרתיעה של נשים רבות מלהביא ילד 'שאינו לו אבא' לעולם מחוץ למסגרת משפחתית, ומצד שני לגדל ילד לאב שאינו קיים בעולם, ללא צורך להתחשב בדעתו בנוגע לאופן גידול הילד. בקיצור זו החלופה האידיאלית לאותם שחושבים שילדים צריכים לגדול להורה אחד משמורן היכול לגדלו ללא צורך בהתחשבות בהורה שני.

לון חולקא לעלמא דאתי, א"ל רבי יוסי, יאות הוא ושפיר. תא חזי, זכאה שלים דהוו כל אלין ביה, ואשתלים כדקא יאות, ומית בלא בנין, והא קא ירית דוכתיה בהווא עלמא, אתתיה בעיא ליבומי או לא, אי תימא דלבעי ליבומי, הא בריקניא איהו, דהא אתריה קא ירית בהווא עלמא, אלא ודאי בעיא ליבומי, בגין דלא ידעינן אי הוה שלים בעובדוי אי לאו¹⁰³.

עולה מדברי הזוהר שצדיק שהשתדל בפריה ורביה אלא שלא עלתה בידו, יורש מקומו בעולם העליון, ואינו יורד שוב לעולם הזה. ועליו נאמר 'ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת'. למרות זאת אשתו מתייבמת מכיון שאנו לא יודעים מי היה צדיק שלם ומי לא.

נמצא אם כן שטעם מצוות יבום הוא לא לתת המשכיות או זכר לנפטר, אלא להחזיר לעולם הזה את נשמת הנפטר שלא עסק בפריה ורביה ולא זכאי למקום בעולם העליון, על מנת שיוכל לתקן את מעשיו.

103. תרגום ללשון הקודש: 'רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים וילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כגון שהשתדל בהם ולא זכה או שהיו לו ומתו - מה הם לעולם הבא? אמר לו ר' יוסי, מעשיו והתורה היא מגינים עליו לעולם ההוא. אמר רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי אמת (כמו ר' יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו ר' חזקיה שהוא עקרן) עליהם כתוב בה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי, מה כתוב אחריו, ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, משום שלא לה יש חלק לעולם הבא. אמר לו ר' יוסי, נאה הוא ויפה. בא ודאה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והושלם כראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא - האם אשתו צריכה יבום או לא? אם תאמר שצריכה להתיבם, הרי זה לריק, שהרי את מקומו ירש בעולם ההוא. אלא ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו או לא.'

104. פסחים נ ע"א.

המצב כיום בו נלקחים אשכים מרבים מחללי צה"ל, מנוגד ליחס של חרדת קודש בו מדריכה התורה להתייחס לגופות הנפטרים ויש בו משום איסור הנאה מן המת ואיסור ניוול המת.

ההפריה לאחר המוות עלולה לגרום נזק גדול למבנה המשפחה בישראל. היא מזיקה הן ליתום ולאלמנה שיישארו במצב חסר וקשה, והן לתפיסה הכללית בציבור לגבי נורמות של משפחה. הפריה לאחר המוות מקודמת בעשרים השנים האחרונות הן במאבקים משפטיים והן בהצעות חוק בכנסת על ידי ארגון שמטרתו היא לקדם את כל הצורות הלא רגילות של משפחה, ולבטל את מעמדה של המשפחה הרגילה בישראל. הקשר זה של המאבק מלמד כי הדאגה להמשכיות החיילים היא נושא משני אצל הארגון המרכזי העוסק בקידום החוק ואילו הסיבה הראשית היא יצירת תרבות משפחה חדשה בישראל.

השוואה בין הפריה לאחר המוות ובין ייבום מלמדת כי המרחק ביניהם רב. ייבום הוא מסגרת משפחתית טובה וקדושה בה הילד שנולד מהווה המשך רוחני של הנפטר, ואילו הפריה לאחר המוות מייצרת המשך גנטי לנפטר אך במסגרת משפחתית גרועה ולא דווקא בדרכו של הנפטר.

מבחינה הלכתית לא ברור כי הילד שנולד בהפריה לאחר המוות מתייחס אחר אביו, ולרוב הדעות הוא לא פוטר מייבום.

על פי פנימיות התורה, הייבום בא לתת מענה לנפטר שעקב חטאו לא יכול למצוא את מקומו בעולם העליון, ואילו חללי צה"ל שמתו על קידוש השם מקומם בשמי שמיים.

יש להוסיף כי דבר פסול שמקבל גושפנקא חוקית הוא בעייתי יותר מדבר שלא נעשה בשם החוק, ואין לתת יד לחוק כזה¹⁰⁵.

105. "על אודות הנשים הקדשות שהיה אסורן רופף ביד שופטי ישראל אשר בדורנו ולא עוד אלא שכבר יאותו בקצת הקהלות ליתן להם חנינה ביניהם גם יש שמספיקין להם פרס מהקהל כי אמרו כיון שמצילות את הרווקים או הסכלים מחטא אסור אשת איש החמור או מסכנת הגויות מוטב שיעברו על לאו זה משיבאו לידי אסור סקילה או סכנת שריפה. ואני דנתי על זה פעמים רבות לפנייהם ולפני גדוליהם והסברתי להם שהחטא הגדול אשר יעבור עליו איש איש מבית ישראל בסתר ושלא לדעת הרבים וברשות ב"ד חטאת יחיד הוא והוא שבעונו ימות ע"י ב"ד של מעלה או מטה וכל ישראל נקיים... אמנם החטא הקטן כשיסכימו עליו דעת הרבים והדת נתנה בבתי דיניהם שלא למחות בו הנה הוא זמה ועון פלילי וחטאת הקהל כלו ולא נתן למחילה אם לא בפורענות הקהל... ולכן הוא טוב ומוטב שיכרתו או ישרכו או יסקלו החטאים ההם בנפשותם משתעקר אות אחד מהתורה בהסכמת הרבים כמו שאמר בזה שעשתה בו פרשה בפני עצמו לא תהיה קדשה וכו' כמו שיתבאר שם ב"ה. ומי שלא יקבל זה בדעתו אין לו חלק בבינה ונחלה בתורת אלהית".

המקום בו ראוי להגדיר את הסולם הערכי של מוסר המלחמה היהודי הוא בית המדרש.

תורת המדינה עמלה רבות בזמן הלחימה לדלות ולנסח מתוך מעמקי התורה אתיקת מלחמה יהודית. רוב לומדי בית המדרש התגייסו לחזית המלחמה המעשית, והיתר נרתמו לחזית המלחמה המוסרית והערכית. הגיעה העת לגיבושה מחדש של תורת לחימה יהודית מוסרית ערכית נחושה ולאומית.

פיתוח תוכן ולחימה בשדה הערכי דורשים עומק, אומץ, נחישות ובהירות. זהו מאבק על המסד הערכי שיהווה את הבסיס המנומק והמואר ללחימה יהודית ערכית נחושה ומנצחת, זוהי הדרך לשינוי הקונספציה.

נייר עמדה זה הוא חלק מהפעילות של תורת המדינה בעיצוב השדה הערכי של מוסר הלחימה היהודי.

עבודה רבה לפנינו. היו שותפים בשינוי הקונספציה!

לפרטים ולהצטרפות:

הרב יאיר קרטמן | 054-6748630 | yairkar@gmail.com
הרב יעקב יקיר | 050-7819474 | yaacovy613@gmail.com